

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Pásztor Mikály*

Cím: *A „Bécsi Kapu”*

Forrás: *Magyar Hírlap*

193 Bpest

(Hely)

1936 I. 12

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

f25.092.4

Hely

Idő

1686/1936

Személy

Helyszám

A „BÉCSI KAPU”

Az idén lesz kétszázötvenesztendő jubileuma, hogy Károly lotharingeni herceg seregei a töröktől visszafoglalták Buda várát. A nevezetes évforduló ünnepi programján már javában dolgoznak és a jubileum egyik meglepetése, hogy a Várban az Országos Levéltár szomszédságában újból felépítették a „Bécsi kaput”, melyet negyven esztendővel ezelőtt a millennáris esztendőben azért bontottak le, hogy az udvari fogatok és bandériumok kényelmesebben juthassanak fel a Várba.

Toldi Miklós hadiszerszámai

IV. Béla korába, a tatárdúlás utáni időkbe viszi vissza a história a Bécsi kapu eredetét. A Bécsi kapu látta ragyogni fényben, pompában és dicsőségben Budavárát Nagy Lajos, Zsigmond meg Hollós Mátyás korában és tanuja volt a Mohács utáni idők gyászos szomorúságának. Mikor kétszázötven évvel ezelőtt a Nagyboldogasszony-templom tornyáról lehanyatlott a félhold és száznegyvenöt esztendő török uralom után Budavárba bevonultak Károly herceg győztes katonái: romokban hevert a város. Rommá lőtték a lotharingiai herceg ágyúja a Bécsi kaput is, melyet csak negyven esztendővel később, 1726-ban építettek újjá Johann

Matthey mérnökkari százados tervei szerint. Az új Várkapu már nem volt olyan hatalmas, mint a régi. Megbízható, képes ábrázolás ugyan nem maradt róla, hogy Zsigmond és Mátyás alatt, meg a török uralom idején milyen lehetett, de feljegyzésekből és leírásokból tudjuk, hogy tornyos bástyája és rácsos, erősen megvasalt kettős ajtaja volt. A két hatalmas, pántos ajtót széles, boltozatos, hosszú folyosó kötötte össze, melynek falai az ellenségtől elvett fegyverekkel voltak megrakva. Így például a leírások szerint ott függött a többi között Toldi Miklós sok hadiszerszáma, pánccélja, lándzsája, hatalmas sarkantyúja, láncon lógó félelmes vasgolyója. Hogy aztán valamikor csakugyan Toldi Miklóséi voltak-e ezek a fegyverek, vagy pedig csak a fantázia ajándékozta meg vele: a krónika-írók nem tudnak számot adni róla.

E hatalmas kapu helyébe épített másikat Matthey kapitány. Az új kapun is volt óratorony. Az építmény homlokzatát a császári koronás kétfejű sas díszítette, meg a következő titokzatos betűk: 17 C. VI. S. A. D. G. G. H. H. B. D. C. R. 26., ami annyit jelent, hogy „*Carolus VI. Semper. Augustus. Dei. Gracia. Germinae. Hispaniae. Hungariae. Bohemiae. Croatiae. Rex. 1726.*”

A kapu szőlőhegyekre néző részén pedig egy gúnyosarcú, nyelvét öltögető emberfej látszott. Erről a fejről azt tartották a kortársak, hogy a törököt gúnyolja. Százharminc esztendeig hirdette Károly király dicsőségét ez a kapu. Akkor meg Görgei ágyúja lövöldözték agyon, úgyhogy 1850-ben megint újjá kellett építeni, de ez az újjáépítés még az eddiginél is egyszerűbb ábrázatot adott a Bécsi kapunak. Új formájában negyvenhat esztendeig őrizte Buda várát, míg aztán a millennáris esztendőben lebontották, hogy szegényes habitusával ne zavarja az ünnepség fényét. A megcsontított régi városfalak és a kapuzat romjai negyven esztendeig heverték érintetlenül a „Bécsikapu-tér” szájánál, a Várba siető Ostrom ucca két oldalán. A fejlődést, a haladást szimbolizálták ezek a romok, melyek mellett elrohan az élet. Azt példázták ezek a kövek, hogy a százados falak, bástyák és rondellák közé zárt Budavár megújhodott élete kiüört kőbörtönéből, mert többé már nem fért el benne és ledöntötte útjából a terjeszkedés akadályait a haladás.

A két Zsidó-kapu

Most megint felépült a Bécsi kapu. Hogy őszinték legyünk, nem sok értelmét látjuk e megújhodásnak. Talán nem tették okosan, hogy negyven esztendővel ezelőtt lebontották, mert hiszen a múlt idők emlékéit idézte a maiak elé. De ha már egyszer lebontották, miért építették fel újra? Ha pedig mindenáron fel akarták építeni, miért a Bach-kor-

szakbeli kaput újították meg és miért nem a III. Károly-korabeli Bécsi kaput?

De ha már itt tartunk, elmondjuk azt is, hogy miképpen tett szert mai nevére a rég időknek ez az emléke. A törökök nevezték el *Bécsi kapunak*, ámbar hívták abban az időben *Bég kapujának* is; *Juvigni* térképe pedig *Esztergomi-kapunak* mondja. Mielőtt azonban a törökök elfoglalták volna Budavárát, a legrégebb időben *Szombati kapunak* nevezték a Bécsi kaput, valószínűleg azért, mert a szombati napon tartott egyik nagyvásár e kapu-előtt a mai Bécsikapu-téren zajlott le. Később, II. Lajos korában *Zsidó-kapunak* nevezték, mert idetorkollott a zsidók uccája, melyet ma Verbóczy uccának nevezünk. A kapu közelében volt a zsidótemplom is, s a kapuelőtti téren volt akkoriban a zsidóvásár. Itt adtak túl a zsidók a nyakukon maradt zálog-holmin.

Mint az *Ofner Stadtrecht*ből kitetszik, abban az időben pénzüzleteken kívül zsidó más egyébbel nem is kereskedhetett. A kölcsön után kamatot szedett, az adós zálogot adott és záloglevelet állított ki. A záloglevél rendszeresen két hétre szólott. Ha hosszabb idő múlva se váltották be, akkor egy éven belül kellett mutatni a főbíróknak. A nyakukon hagyott zálogot kéthetenként eladhatták a zsidók, kik, mint említettük, főképpen a mai Verbóczy uccában laktak. De nemcsak a Várban laktak zsidók, hanem a Vizivárosban is, sőt a többség, a szegényebbje, a Vizivárosban lakott. Ezért a Vizivárosnak akkoriban *Zsidóváros* volt a neve. Budavár vissza-

vétele után az új német lakosság még mindig *Wiener Tor*-nak nevezte a *Bécsi kaput*; a *Verbőczy* uccát pedig még 1742-ben is *Zsidó uccának* hívták, pedig akkor már egy szál zsidó sem lakott nemcsak a *Zsidó uccában*, hanem a *Várban* sem. Néhány család a *Vizivárosban* lakott, amíg lakhatott. *Mária Terézia* parancsára aztán onnan is kiűzték őket. Tizenhárom család akkor átköltözött *Óbudára*.

Zsigmond és *Mátyás* király idejében még nem a *Bécsi kaput* hívták *Zsidó-kapunak*, hanem a *Fehérvári kaput*. A *Fehérvári kapu* ott volt, ahol a *Palota út* betorkollik a *Szent György térbe*. Közeliében volt egy kis sikátor, amelyről a régi írások „*Szent Zsigmond*, vagy *Zsidó ucca* néven emlékeznek meg. Egyik-másik történetíró azt hiszi, hogy a *Zsidó uccáról* ragadt a *Fehérvári kapura* a *zsidó* név, de ez tévedés. *Zsidó-kapunak* azért hívták a *Fehérvári kaput*, mert a mai *Krisztina téren*, a *Várhegy* tövében volt a *zsidó temető* és halottaikat a *Fehérvári kapun* keresztül és a *Lógodi uccán* át vitték a temetőbe a *zsidók*. A gyászos *mohácsi csata* után mikor a török birtokba vette *Budavárát*, *Verbőczy István* tudvalévőleg *kádi*, vagyis városbíró lett és az a hír járta, hogy a *magyarság* megvetette a *Tripartitium* szerzőjét, mert a töröktől hivatalt fogadott el. Mikor pedig meghalt, a keresztények nem akarták eltemetni és a legenda szerint a *zsidók* temetőjébe temették *Verbőczyt*. Igaz-e vagy sem, máig sem tudták kideríteni az igazságot a történettudósok.

Budavárának volt egy harmadik kapuja is, mely azon a helyen állott, ahol a *Hunyady János út* beleszalad a *Dísz térbe*. Baloldalra a *pasa palotája* állott. A törökök *Szeráj-kapunak*, a magyarok *Vizi-kapunak* nevezték, de a *Juvigni térképe* *Pesti-kapunak* mondja. 1858-ban pedig *Ferenc József-kapunak* nevezték el. Ma már csak egy kapuja van *Budavárának*, a *Bécsi kapu*, amelyet *Budavár visszavételének* kétszázötvenedik évfordulója alkalmából épített a *hálás kegyelet*.

Pásztor Mihály